

בענין: כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם

אגורה באהלך עולמים... כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר

כל המוסר עצמו למיתה על ד"ת אין אומרים הלכה משמו

משה שווערד

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צו עמוד ב

אזל ר' אלעזר אמר לשמעתיא בי מדרשא, ולא אמרה משמיה דר' יוחנן. שמע רבי יוחנן, איקפד. עול לגביה רבי ימי ור' אסי, אמרו ליה: לא כך היה המעשה בבית הכנסת של טבריא, בנגר שיש בראשו גלוסטרא שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי, עד שקרעו ספר תורה בחמתן? קרעו ס"ד? אלא אימא: שנקרע ס"ת בחמתן, והיה שם רבי יוסי בן קיסמא, אמר: תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים! וכן הוה. הדר איקפד טפי, אמר: חברותא נמי! עול לגביה ר' יעקב בר אידי, א"ל: כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה, וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה? אלא יהושע יושב ודורש סתם, והכל יודעין שתורתו של משה היא, אף ר' אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם, והכל יודעין כי שלך היא. אמר להם: מפני מה אי אתם יודעין לפייס כבן אידי חברינו! **ורבי יוחנן מ"ט קפיד כולי האי? דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים? וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים? אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפיו בעוה"ז; דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר.** אמר ר' יצחק בן זעירא, ואיתימא שמעון נזירא: מאי קראא? וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים, ככומר של ענבים, מה כומר של ענבים - כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב, אף תלמידי חכמים - כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעוה"ז, שפתותיהם דובבות בקבר.

כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר

1. מהרש"א על יבמות דף צו/ב

ועיין בזה בדברי בעל עין יעקב ובעל יפה מראה שהאריכו בזה וכתבו שהוא רחוק מההקש כי שפתי המת איך יתנועעו כו' וכ"ש אחר עבור זמן וישוב אל העפר כו' ע"ש

[1] ואני אומר כי אין רחוק מן השכל כי הענין מבואר כי הדיבור הוא כח הנשמה ע"י כלי הגוף וכל דיבור משובת מוליד כח רוחני בדומה משובת ובאמרו בשם אומרו אותו כח רוחני שנוולד כבר הוא מעורר מולידיו בב' עולמות שהם הנשמה בעה"ב וכלי הדיבור שהם השפתיים בעוה"ז גם כי הם בקבר כבר ומביא הדמיון מיין הטוב המונח בבור הוא רוחש ודובב ע"י כח האצבע המעוררו כן השפתיים גם כי מונחים בבור שחת רוחשים ע"י כח המעוררו ודו"ק:

2. ערוך לנר על יבמות דף צו/א

בגמרא דובבות בקבר: במהרש"א ח"א הביא הקושיא הא אנו רואין שהגוף נרקב, [2] אבל לענ"ד י"ל ע"פ המבואר בזוהר פרשת ויחי שנפשו של אדם נשארת בקבר כדמות האדם בחייו ונקשרת עם רוחו בג"ע התחתון ועם נשמתו בג"ע העליון ולכן הולכים על הקברים להתפלל על כל צרה שלא תבא ולכן שפיר שייך שפתותיו דובבות אף שכבר נרקב הגוף:

3. ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד קמה - מסכת יבמות

[צ"ו ע"א] כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו וכו'. [3] פ"י כי התורה לא שייך בה מיתה, וכאשר אומרים דבר שמועה מפיו ומתחבר מי שאמרו ההלכה משמו אל החיים [ע"י התורה] שהיא חיים, ולכך מביא

אבל ודאי יש כאן שתי בחינות, דודאי תלמיד חכם שאמר חידוש דבר הלכה ואומרים בבית המדרש תורתו בפיהם, ראוי שיהיו שפתותיו דובבות, אבל הוא השכר המגיע לו מהקב"ה ולא מבני אדם וקמי שמיא גליא ממי יצאו דברים כאלה, א"כ מה נפקא מינה אם אומרים בשמו אם לאו, הלא ה' יודע שממנו יצאו וממנו נבעו, והוא ישלם שכרו במושלם, ומאי נ"מ בהזכרת שמו. וכמו כן יש להבין שאם שני תלמידי חכמים או יותר אמרו דבר אחד, וכי יהיה יתרון לאדם אחד על רעהו, כי באמת כולם שווים לטובה שיהיו שפתותיהם דובבות, כי הי מנייהו מפקת, והכל הולך אל מקום אחד. ובוהו יוכן הפסוק [תהלים ס"א, ה] אגורה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפיך סלה, ודרשינן אחסה בסתר כנפיך, כדכתיב ויה' עמו, שהיה עמו תמיד, לא זוהו שכונה ממנו, ולכך אמר אחסה בסתר כנפיך סלה. ויש להבין מה זה חיבור והמשך לזה שאמר אגורה באהלך עולמים. **אבל הענין כך, אם אמר דבר הלכה שאין בו פקפוק וחשש מחלוקת, פשיטא שאין צריך הזכרת שמו, וממילא ה' יודע וקובע לו שכר, אבל בדבר שיש בו ערעור ומחלוקת ופנים לכאן ולכאן, ואם יהיה נאמר בשם גברא רבה, יוקבע הלכה כמותו, ואם לאו לאו, כמאמרם [פסחים קיב].** כשאתם אומרים דבר תלו באילן גדול, **נמצא עיקר קביעות דברי תורה הוא מהזכרת שמו על הלכה, ולכך בעינן הזכרת שמו, ואז שפתותיו דובבות בקבר, כי על ידי כך נקבעת הלכה:**

וכן היה בדוד, כי ודאי הוא לא היה מתפלל שיאמרו דבר הלכה מה שחידש, דפשיטא, וכי תהיה תורתו נשכחת, ובפרטות בבית ראשון שלא היתה שכהה אצל מקבלים ומעתיקי שמועה, והוקבע מדור דור, רק דובר שנפלה בו מחלוקת, וידוע מ"ש בגמרא [סנהדרין סג ע"ב] **וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום, וא"כ אם תאמר שום הלכה בשמו, תוקבע להלכה, משא"כ אם לא יאמרו משמו, לא תוקבע להלכה, וזו היתה בקשתו, אגורה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפיך סלה, היינו דשכינה היתה תמיד עמו, והיתה תמיד הלכה כמותו, וא"כ כשיזכר שמו תהיה קביעת הלכה על בוריה. וכן היה זה ברבי יוחנן שם [יבמות ס"ח].** שאמר עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול, וכן אמר שמואל, ורב חולק, וא"כ אמירת דבר הלכה בעצמה, היתה מיוחסת לשמואל כמו לר"י, **אמנם רב ושמואל הלכה כרב באיסורי, אבל לא לגבי ר' יוחנן, וא"כ בהזכרת שם ר"י היתה נקבעת הלכה כמותו, ולכך הקפיד ר"י על שלא אמרו משמו, כי לא שייך קמיה שמיא גליא כהנ"ל, דהא רב חולק, ועיקר התועלת הוא**

הזכרת שמו. וזהו שמביא רביה מדוד, שאמר כן ג"כ אגורה באהלך וכו' כמ"ש:

רק דלמא דוד לא קאמר רק על הלכה שאמר הוא לבדו, וביקש על דבריו שיאמרו בבית המדרש, וקמיה שמיא גליא כהנ"ל, ומנא לן בכהאי גוונא שעוד גברא רבה אמר כן, כמו כן שתהיה קפידא בהזכרת השם כהנ"ל, וע"ז קאמר, דאמר ר"י כל תלמיד חכם שאומר דבר וכו' שנאמר דובב שפתי ישינים, וא"כ מה צורך לדוד לומר אחסה בסתר כנפיך סלה כמ"ש, והוא הדבר המכונן בנדון דר"י:

בשגם י"ל דמהך קרא אגורה באהלך עולמים אין ללמוד, די"ל מה צורך לדוד לבקש שיאמר דבר הלכה שלו, וכי תהיה שכהה למקבלים, רק אולי זו היתה תפלתו, כשאמר דבר הלכה מפיו שיהיו שפתותיו דובבות, כי אין זה מחוק הנימוס כשיאמרו דבר הלכה שיהיו שפתותיו דובבות, אבל דוד ביקש על עצמו שיתחסד ה' עמו ויעשו לו כן, ובשביל זה אין ללמוד שהוא שוה בכל נפש תלמיד חכם, ולכך קאמר הגמרא דאר"י כל ת"ח שאומרים שמועה מפיו שפתותיו וכו', דכתיב דובב שפתי ישינים, א"כ לא היה דוד צריך לתפלה זו, ולשכהה ג"כ אין צריך כנ"ל, וע"כ דתפלתו היתה שיאמר להדיא משמו דוקא ולא יאמרו סתם, והיינו על כרחך כמו שכתבתי הטעם, דע"י הזכרת השם הוקבעה הלכה, וכל תלמידי חכמים שוין אשר הלכה כשמן וא"ש דוק:

9. ספר דבר יעקב- פסחים דף קיב/א

ה] אם ביקשת ליחנק היתלה באילן גדול - יש כאן כמה פירושים.
[א.] רש"י מפרש אם ביקשת לומר דבר שישמעו ממך, אמור בשם אדם גדול. ומשמע שיאמר אפילו לא שמע ממנו.
 וכן לומד המגן אברהם [סימן קנ"ב] ומוכיח מכאן שאם שמע דין ונראה לו שהלכה כך, מותר לאמרו בשם אדם גדול כדי שיקבלו ממנו. וכן נראה מהגמ' [לעיל כו]. ששמואל הפך דברי רבי חכמים כדי שדברי חכמים יהיו לאיסורא ויפסקו כמותם. [עיין מכתמא"י ח"א עמ' 94, מהו אמת ומהו שקר].
 המג"א מקשה מהא דקתני [סוף מס' כלה] האומר דבר בשם חכם שלא שמע ממנו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל, ונשאר בצ"ע.

המחצית השקל מתרץ שדבר שאפשר לפקפק בו אסור לומר בשם חכם אחר, שמא יתגנה אותו חכם בדבר, אבל דבר ברור שאין בו ספק מותר לומר בשמו כדי שיקבלו ממנו. האליה רבה מתרץ שבמסכת כלה מדובר היכא שהיו שומעים דבריו גם אם לא היה תולה השמועה ברבו.
 ב. הרשב"ם מבאר למד מפי רב ואמר שמועותיו בשמו.
 ג. רבינו חננאל מבאר אם רצית לשאול בדבר איסור שאל חכם גדול ועשה כדוראתו.

10. חתם סופר על התורה---ליקושים

[מ"ה] חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך, והדרך צלח רכב על דבר אמת. אחז"ל אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול פירש"י בפ' ע"פ [ק"ב]. אם תרצה לומר שמועה שיקבלוהו ממך אמור בשם אדם גדול ויקבלוהו, נ"ל דהמשילו לחנק משום דאחז"ל [יבמות צ"ו ע"ב] אגורך באהלך עולמים זהו שאומרים שמועה משמו, ואמר אם תרצה ליחנק ולא איכפת לך להחשב חי אגורה באהלך עולמים, אם לא איכפת לך בזה תלהו באילן גדול,

אלא שיש לעיין איך אתלה באילן גדול טעותי והשמועה אינה מכוון להלכה ואיך אתלה באילן גדול, וי"ל כיון דזה לא איכפת לו בהוד והדר וכבוד לשמו ורוצה לאמרו בשם גדול אחר כדי שלא תשתכח א"כ כל עסקו רק לשם ה' זהו בטוח שיכוון ההלכה אל האמת. והיינו דקאמר חגור חרבך, חרבך שלך חגור אותו על ירך גבור אחר אדם גדול, וחגור עליו על הגדול הודך והדרך ולא תבקש אתה גדולות, ואז תהי' בטוח שהדרך צלח ורכב על דבר אמת כי תכוון ההלכה אל האמת:

11. ספר איזהו מקומן בכורות לא [7]

העץ יוסף (יעמות לו:) המבאר הא דאיתא התם שר' יוחנן הקפיד שלא אמרו הלכה בשמו, דכיון שלר"י לא היו בנים כדאיתא דין גרמא דעשיראה ביר', ורצה שזה יהיה לזכרון עבורו, עי"ש, ולפ"ז הכא נמי רב ששת לא היו לו בנים, כדאיתא ביבמות סד: שרב ששת איעקר מפירקיה דרב הונא.

שמע רב ששת איקפד וכו' ורב ששת מאי נפקא ליה מינה - צ"ב דלכאורה הקפיד משום דכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם כדאיתא במגילה טו. - (עי' מהרש"א ח"א ביבמות צד) וסברת רב אידי שלא אמרה משמיה דרב ששת - פירש הגהות ריעב"ץ דהוא סבר דכולי עלמא ידעי שתורתו משל רבו רב ששת היא. והנה כתב הרמב"ם (ת"מ ה. ט.) שהלכה שהתלמיד אומר בשם רבו א"צ להזכיר בשמו, ופירש הכס"מ לפי שהכל יודעים שמרבו שמע, והיינו כהריעב"ץ. והקשה הגרי"ח סופר בספרו דרופתקי דאורייתא, איך פסק כן הרמב"ם והרי חזינן מרב ששת שהקפיד על שמו. ותירץ עפ"י

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם

12. מדרש תנחומא במדבר - פרק כב

כב) וידבר ה' אל תכריתו את שבט זש"ה אל תגזל דל כי דל הוא ... אמר רבי חזקיה אמר רבי ירמיה בר אבא בשם רבי יוחנן כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עליו הכתוב אומר אל תגזול דל כי דל הוא וצריך אדם כשהוא שומע דבר לומר אותו בשם אומרו אפילו משלישי הלכה ששנו רבותינו אמר רבי תנחום הבלר מקובל אני מרבי מיאשא שקבל מן הזקנים הלכה למשה מסיני כל מי שאינו אומר דבר משל תורה בשם אומרו שעליו הכתוב אומר אל תגזול דל כי דל הוא וכל האומר דבר בשם אומרו זוכה שיגאלו ישראל על ידו ממי את למד מאסתר ששמעה הדבר ממרדכי ע"י כן זכתה שנגאלו ישראל על ידה הוי אם שמעת דבר הוי אומר בשם אומרו ...

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קד עמוד ב

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. באבות מבואר שהוא אחד מקניני התורה, וצ"ב מהו שייך לקניני התורה? /א/ והביאור בזה נראה דהוא מדה כנגד מדה, כשאומר דבר שנראה שלו ואומר בשם אומרו, זוכה מכ"מ שיזכה לחדש בעצמו ויאמרו בשמו, והיינו שהתורה מתרבה, ואין גאולה גדולה מזו. והיה אפ"ל שהכוונה להא דאיתא ביבמות (צז א) שת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר, ולכך צריך לומר דבר בשם אומרו. אולם נראה דענין שפתותיו מדובבות הוא רק כשמחדש הלכה מחודשת, משא"כ הכא שרבי יוסי אמר רק שנחלקו בזה ב"ש וב"ה, ואעפ"כ צריך לומר דבר בשם אומרו. (ועי' מ"ש בהערות בכורות לא ב).

14. ספר שערים מצויינים בהלכה /ב/

הרבה תמהים על זה דמצינו בגמ' שדקדקו לומר בשם אומרו ועדיין לא נגאלו, וכתב בסה"ק אור לשמים (פ' בחקותי) בשם רבינו הרה"ק מלובלין זצ"ל, דהבאת הגאולה כאן היינו גאולה פרטית, ולא גאולת כלל ישראל, וכן בתפלת שמנה עשרה בברכת ראה נא בענינו כו' גואל ישראל, נמי מיירי בגאולת צרות ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ולא גאולת כלל ישראל, וכמש"כ רש"י במס' מגילה (יז. ד"ה מלחמה).

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. פירש בעיני יעקב, מדלא אמר מרדכי בעצמו הדבר למלך שיהיה לו החזקת טובה יותר, אלא ודאי שעשה כן כדי שתאמר אסתר בשמו ועי"ז יבוא הגאולה.

15. ערוך לנר מסכת סנהדרין דף מא עמוד ב

בגמרא אמרי ליה ומאי אמרינן בה בסנהדרין גרידתא. ק"ל מאי בעי בזה וכי ח"ו הגדולים הללו רצו להתפאר בתורתם שאינם צריכים לשמיעת רבן. תו י"ל כשאמר להן רמי בר חמא אי הכי אמריתו טובא אמריתו קאמרי מטיבותיה דמר כו' מנזיהותא דמר לא אמר בה ולא חזא הם לכאורה דברים מחוסרי הבנה וגם מה לשון ולא חזא. ועוד דהוא אמר להם אמריתו לשון רבים. וכן היה להם להשיב אמרנו בה לשון רבים אכן הם לא השיבו רק לשון יחיד נסתר אמר בה. /ג/ ונלענ"ד עפ"י מה דאמרינן בגמרא שתלמיד כשאומר שמועה מפי רבו בתחלה יאמר בשם עצמו עד שידע אם ישר בעיני שומעיו ואח"כ יאמר שרבו אמר כן למען שלא יגרום זילותא לרבו ופירשו המפרשים כן פירוש המימרא דכל האומר דבר בשם אומרו דהיינו שבתחלה יאמר הדבר ואם תישר אז יאמר בשם אומרו כמו שעשתה אסתר ...

16. ספר חתם סופר על מסכת חולין דף קד/ב

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. /ד/ פי' זכות הזה עושהו זכאי שראוי לגלגל זכות אחר על ידו שאם היו עת גאולה מצרה יכולה להתגלגל על ידו: ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. דודאי מרדכי לא רצה שום תשואת חן ושום קרבה אל המלך כמו שעשה יוסף הצדיק ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים שלא ישימם ראשים ושרים כי לא יחפצו הצדיקים להתודע לרשות

וביותר במלכות ארמאים ושוב כשנתעלה מרדכי על כרחו ונעשה משנה למלך הרי פרושו ממנו מקצת סנהדרין וגם ירד ממדרגתו ונמנה חמישי באנשי כה"ג כמבואר ספ"ק דמגלה ומזה הטעם בעצמו צוה עליו מרדכי שלא תגיד עמה ומולדתה שלא רצה קריבתו בבית המלך והרי קמן אחר שאמרה למלך בשם מרדכי ולא נעשה עמו דבר לא התעוררה את המלך לעשות עם מרדכי שום טובה על זה כי לא בקש דובשו ועוקצו. אך הואיל ורצון בגתן ותרש להמית המלך והמלכה כמבואר פ"ק דמגלה להטיל סם בספל הירגו הוא והיא ע"כ להצלת נפשות אמר מרדכי לאסתר אבל לא רצה שתאמר למלך בשמו ולולי דמצוה רבה לומר דבר בשם אמרו לא אמרה היא בשם המגיד מרדכי:

17. ספר אור חדש עמוד קכד

אבל נראה שדרשו כל האומר דבר בשם אמרו מביא גאולה לעולם דכתיב (שם ג, א) אחר הדברים האלה גדל המלך את המן וגומר, שפרשו (מגילה יג, ב) בכל מקום אחר הדברים סמוך הוא למעלה ולמה הוא סמוך אלא בשביל שהוא יתברך קודם ששולח מכה על ישראל שולח רפואה להם וכאן אחר שהעמיד הגואל להם היא אסתר בא המכה לישראל כי כבר היתה אסתר מוכנת לגאולה בשביל שאמרה דבר בשם אומרו והוא עיקר הכנה שהיתה אסתר זוכה לגאולה הוא בשביל זה ולא קל עליך דבר זה שבשביל כך תזכה לגאולה בפרט לגאולה זאת וזה כי ראוי לדבר זה האומר דבר בשם אמרו

וזה כי גאולה זאת בפרט היתה משונה מכל הגאולות כי היתה גאולה זאת כאשר היו ישראל בהסרת פנים

בגלות לא כמו שאר גאולה שבא השם יתברך לגאול אותם מתוך צרה וכאן אף על גב שעשה השם יתברך גאולה זאת מכל מקום נשארו ישראל בגלותם כי פורעניות המן יותר קשה כאשר היה צרה תוך צרות הגלות כמו שאמרנו למעלה שלכך אמרו בסוף מסכת חולין (קלט, ב) אסתר מן התורה מניין שנאמר (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר וגומר ומה ענין אסתר לזה יותר משאר גלויות אבל רצה לומר כי דבר זה הוא הסרת פנים לגמרי אשר היה מעשה המן בגלותם ולא יקשה הרי כמה דברים כמו דורו של שמד גם כן היה בגלותם ולמה שייך יותר במעשה המן ואנכי הסתר אסתיר דבר זה אין קשיא כלל כי דורו של שמד היה גוף הגלות עצמו שבאה ממלכות הרביעית וכמו שהגלות באה ממלכות רביעית גם כן בא ממנו פורענות של שמד ולא שייך צרה תוך צרה רק הכל צרה אחת היא אבל המעשה שהיו בגלות פרס ומדי היא המלכות שהיו ישראל משועבדים תחתיו כבר ובא עליהם פורענות מהמן שהוא מאחר כמו שפרשנו למעלה ודבר זה בודאי הסרת פנים כאשר הם תחת המן תוך הסרת פנים שהם תחת אהשוורוש ונחשב זה סתירה תוך סתירה ולכך נקראת אסתר על שם שהיו ישראל בהסתר פנים לגמרי ומפני כך לא תמצא בגאולה הזאת מה שתמצא בשאר הגאולות כי אף נס חנוכה היה נגלה בנרות חנוכה

ואלו גאולה זאת לא היה בה נס נגלה אבל דבר זה כי כל הגאולה הזאת היה בהסתר פנים לגמרי ועם כל זה נגאלו לאפוקי חנוכה היה ישראל על אדמתם והמקדש על מכונו ולכך היה להם נס נגלה ומזה הטעם לא תמצא שמו יתברך במגילה הזאת ודבר זה שאלה גדולה כי היה הגאולה גדולה ביותר ולא תמצא שמו יתברך אף כנוי השם לא נזכר במגילה אלא שכל זה היה מפני שהיו בהסרת פנים מן השם יתברך אף שהיה גואל אותה היו בהסרת פנים ולכך לא נזכר השם במגילה ואל תאמר כי בשביל זה הגאולה הזאת היא יותר קטנה כי אדרבא כי דבר זה

מורה שהוא יותר גדולה מאוד לגאול אותם אף כאשר היה בהסרת פנים וכל הגאולה שהביא השם יתברך על ישראל שהיו יודעים הטובה שהש"י עושה עם ישראל ולפיכך גאולת מצרים תמיד מזכיר הכתוב דבר זה ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים (שמות י, א) וכן בכל מקום וכל זה מפני שהיו ניסים גלויים ומפורסמים וידעו הכל כי מן הש"י היתה זאת אבל הגאולה הזאת מי מוכיח שיהיה הכל מן הש"י ואם היתה אסתר אומרת ראו הטובה שעשיתי עמכם כי הצלתי אתכם מן הפורענות א"כ לא היה נודע

חסדי ה' וא"כ בהנחם הביא הגאולה ולא הי' הש"י מביא הגאולה כי כל גאולה בשביל שידעו כי הוא יתברך גאל אותם וגאולה זאת מי מודיע אבל כאשר היה אסתר מוכנת לתלות הדבר במי שעשה שהרי אמרה הדבר למלך בשם מרדכי אף מה שעשה אדם ולא אמרה לאהשוורוש כי אני עשיתי הטובה הזאת לך כדי שיחזיק המלך טובה אליה אלא תלה

במרדכי א"כ כ"ש שתהיה תולה הגאולה ממי שבא הגאולה ממנו באמת שהיא ידעה והכירה בדבר זה כי היה חכמה גדולה מכרת הניסים שנעשו לה /ה/ ולכך אמרה כל האומר דבר בשם אמרו מביא גאולה לעולם כלומר האומר דבר בשם אמרו ראוי שתבא ע"י הגאולה כי אם אומר דבר בשם אמרו לתלות הדבר במי שבא ממנו כ"ש שיתלה הגאולה במי שבא ולא יתלה לומר כי עשיתי זאת וכוחי ועוצם ידי עשה ועוד פרשנו במקום אחר והוא עיקר ...

18. ספר יד בנימין- בכורות לא

דף ל"א ע"ב בגמ' שמע רב ששת איקפד
כו' ורב ששת מאי נפקא
לי' מינה. הנה אף שיש נפק"מ גדולה שהרי
כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה
לעולם, וגם הוא אי' מהמ"ח דברים שהתורה
נקיטת בהם (אבות פ"ו מ"ו), מ"מ לא מצינו
שנריכים לשמותו בשביל זה ולא הי' לרב ששת
להקפיד כ"כ, וזה דפריך ור"ש מאי נפקא
לי' מינה ר"ל למה הקפיד כ"כ.

כל המוסר עצמו למיתה על ד"ת אין אומרים הלכה משמו

19. מהרש"א על בבא קמא דף סא/א

כל המוסר עצמו למיתה על ד"ת אין אומרים הלכה משמו כו'. נראה בזה דכל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם ואלו שסמכו על הנס לילך במקום סכנת נפשות אין ראוי לעשות נס וגאולה על ידיהן ואע"ג דשלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיחא הזיקא שאני כדאמרינן פ"ק דפסחים וק"ל:

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

קשה הא אמרינן במס' ברכות (סג:) אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה. ונראה דהתם מיירי למסור נפשו על עצם התורה בכלליות, וכאן אמרו למסור נפשו בדבר אחד. וראיתי במהר"ל שמפרש דראוי לעשות כן לקיים התורה מדוּחַק, אבל אין למסור נפשו לסכנה, דכאשר מוסר עצמו להעדר על ד"ת הרי אין לו חיות, והתורה היא החיות, ולכן אין אומרים ד"ת משמו.

21. דף על הדף בבא קמא דף סא עמוד א

בגמ': מאי לא אבה דוד לשתותם, דלא אמרינהו משמייהו, אמר, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו וכו', מאי ויסך אותם לה' דאמרינהו משמא דגמרא.

בשפתי צדיק (פרשת במדבר) הביא בשם החידושי הרי"ם זצוק"ל ובאמרי אמת (ליקוטים) הביא כן בשם הרה"ק הר"ב מפרשיסחא ז"ל שדבר זה שאין אומרים דבר הלכה משמו של המוסר עצמו למות על דברי תורה, אינו לגריעותא אלא להיפך זה למעליותא. ושבת הוי, דהיות ומוסר עצמו למות על דברי תורה, אז הוא והתורה אינם שני דברים נפרדים אלא הוא נכלל בתורה ממש, וע"כ אין אומרים זאת משמו - אלא משמא דגמרא, כי הוא עצמו הוי התורה ואין לו שם בפני עצמו, עיי"ש.

והגאון ר' יצחק פלקסר ז"ל בהספדו על אאמו"ר ז"ל (שנדפס בספר "אור משה" על הש"ס - כרך נזיקין) מביא דברי המדרש:

מהיכן זכה משרע"ה לקרני הוד מטיפת דיו שנשתיירה בקולמוס כשכתב הס"ת וקנחה בראשו. ויש להבין איזה דיו נשתייר ומה טיבו של דיו זה שנהפך לקרני הוד. ואמנם מבואר בס' "בעל הטורים" ובס' "חנוכת התורה", שמרע"ה אמר ואם אין מחני נא מספרך, ובגלל כך לא נזכר שמו בפ' תצוה, דקללת צדיק אפילו על תנאי היא באה, א"כ נשתייר קצת דיו וכו'. אך עדיין לא מבואר איך זכה לקרני הוד. והנה בס' "שפתי צדיק" הקשה, למה באמת נענש, דאף את"ל קללת צדיק וכו', איך יכולים להעלות על הדעת דבר כזה במשרע"ה שהוא מוסר את נפשו בעד כלל ישראל, ולבסוף עוד נענש על כך.

ואולי הביאור ע"פ מאמרם ז"ל (בבא קמא ס"א) שאמר דהמע"ה כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו וכו', ותמה החידושי הרי"ם ז"ל ע"מ טעם, הלא כל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם, ותיריך שאמנם כל תנא ואמורא למעלה מהשגתנו, אך בכ"ז שייך המושג שפלוני אמר דבר תורה פלוני, אולם זה שמוסר נפשו למות על דב"ת נעשה הוא עצמו "א שטיק תורה", וא"א בכלל להפריד בין הדבקים ולומר יש במציאות פלוני ויש במציאת דב"ת ופלוני זה הוא שאמר דב"ת זה, כי הוא גוף אורייתא ממש. וכך הוא הענין במשרע"ה שהיה כל ימיו גדול ורם בענקים, בחי' ותחסרהו מעט מאלקים, אך בכ"ז היה שייך בו המושג "משה קיבל תורה" "משה אמר תורה", ואילו כשמסר את נפשו בעד כלל ישראל כמ"ש מחני נא וגו', נהפך להיות חלק מגופא דאורייתא ואין מקום להזכרת שמו בפ' תצוה, לא בתורת עונש אלא בתורת מציאות ומהות חדשה שלו. ואפשר זוהי כוונת המדרש במ"ש טיפת דיו נשתיירה בקולמוס וממנה זכה לקרני הוד, הכוונה למסירות נפשו בעד כלל ישראל, שכל המוסר את נפשו בעד כלל ישראל זוכה לקרן אור פניו. והאריך הרבה בענין זה ודפח"ה.

22. ביאור אגדות חז"ל

✓ "אמר דוד, מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: כל המוסר עצמו למות על ד"ת, אין אומרים דבר הלכה משמו". וקשה להבין העונש שמטילים על מי שמוסר עצמו למות על ד"ת, עד כדי כך שיש חרם עליו ועל חידושי תורה שלו, שלא יזכר ולא יפקד ולא יאמרו בשמו. וכי מה חטא? והלא לכאורה, היה ראוי אדם כזה להשתבח ולהתקלס ברבים, מגיע לו שבח על מסירות נפשו וכדאי

לפרסם את שמו ולהפיץ ברבים את תורתו, כדי שיראו אחרים ממנו ויתקנאו לילך בדרכיו, בדרך של מסירות-נפש?

✓ ואולי יש לפרש כנ"ל, כי בודאי שלאיש כמו זה, אשר השכיל להגיע למעלה כה גבוהה של מסירות-נפש על ד"ת, היה לו איזה רב ומדריך גדול שהדריך אותו לחכמת התורה עד שהחדיר בו רוח כה נעלה של מסירות-נפש ואם כן, הרי שכל חכמתו ומסירות נפשו הן מכוחו של הרב, ועל כן, כל הציון לשבח מגיע למורו ורבו, ולזה "אין אומרים בשמו" אין אומרים שכולו וכל חכמתו היא בזכותו לבדו, אלא בזכות רבותיו, היינו שיזכור תמיד התלמיד את רבותיו החכמים, שהם אשר העמידו אותו על רגליו, ושם ייכתב וייזכר בזכות מעלותיו ועליותיו, כי יד רבותיו בו.

(מעייני החיים ג' ל"ח)

23. ספר בניהו בן יהודע על בבא קמא דף סא/א

כל המוסר עצמו [למות] על דברי תורה וכו'. נ"ל בס"ד טעם לזה, דידוע מה שאמר התנא [אבות פ"ו] גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא, וצריך להבין מה הם החיים של עוה"ז, והלא איכא כמה עמי ארצות חיים יותר מבעלי תורה, ועוד מה תתן חיים בעוה"ב והלא שם אין מות וכולה היא חיים, ומה נותנת תורה שם חיים יותר. ופרשתי בס"ד הענין, כי תלמיד חכם שהוא בעל תורה ודאי אומרים שמועה מפיו בכמה דורות אחריו, ואז שפתותיו דובבות בקבר, וכנזכר בגמרא [יבמות צ"ז ע"א] על פסוק [שיר ז' י'] דובב שפתי ישנים, וכיון דשפתיו דובבות נחשב חי גם בהיותו בקבר בעוה"ז, ועל זה אומר נותנת חיים לעושיה בעוה"ז, ואומר נותנת חיים בעוה"ב, היינו כי האדם אחר פטירתו לא יוכל לילך בעוה"ב תכף, אלא אפשר שיתעכב כמה שנים הן לחזור בגלגול, הן שיהיה נידון בגיהנם, אך התורה תגין עליו שלא יצטרך לגלגול, או לידון בגיהנם, אלא תכף יקח חלקו בעוה"ב, ויעמוד שם בחיים נצחיים, ונמצא ע"י התורה זוכה בחיים של עוה"ב במוקדם יותר ולא יתעכב זמן הרבה עד שיגיע לשם. ובזה מובן הטעם כאן, כיון דמוסר עצמו על דברי תורה, נמצא אינו דורש פסוק [ויקרא י"ח ה'] וחי בהם על חיי עוה"ז, דאצלו אין חיי עוה"ז חשובים כלום, אלא דריש ליה על חיי עוה"ב דוקא, כמו דרשי [קדושין ל"ט ע"ב] אורך ימים דכתיב בכבוד אב ואם ושלוח הקן על עולם שכולו ארוך, וא"כ לפי סברתו דאין חיי עוה"ז חשובים כלום, לכן אין אומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז, כי מה שאומרים שמועה מפיו הוא כדי שיהיה נחשב חי בעוה"ז גם אחר פטירתו, וזה דאין חיי עוה"ז חשובים בעיניו כלום לא יזכה לכך. ואמרתי אנא עבדא, על פי דרשת רז"ל, דתלמיד חכם האומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר, יש טענה לתלמיד חכם זה

לבקש מהשי"ת שישאר גופו קיים בקבר, אע"פ שאינו ראוי לכך, כדי שיתקיים בו מאמר זה שיהיו שפתותיו דובבות בקבר, כי מאמר זה נאמר לכבוד התורה, וזכות התורה יגן עליו בזה:

24. ספר השל"ה הקדוש - תולדות אדם - שער הגדול (ו)

יש רמז גדול לזה בטבע מענין האבן מגניטו"ס השואבת הברזל, כי כשתזקקנה היטב ותסיר מעליה כל סיגיה, ואח"כ תשברנה לשתים, ותשים החתיכה האחת בקרן זוית אחד, והאחרת בקרן זוית אחרת, אפילו שיהיו מרוחקים זו מזו כל מה שתמצא, אפילו אלף מילין, ותניח הברזל סמוך לאחד מהחתיכות האלה, תמצא כי כל התנועות שעושה אותה החתיכה עושה האחרת באותה שעה עצמה. ועוד יש לזה רמז גדול בענין היין בחבית, כי בעת שהאם שלו שממנה יצא והיא הגפן יש בה שינוי, וזהו כשהיא פורחת עלתה נצה, גם היין שבתוך החבית מקבל שינוי באותו הזמן עצמו מצד השינוי שמקבל האם שלו, אע"פ שהיין הוא רחוק ונפרד מהגפן. וזהו רמז במה שאמר החכם (שה"ש ז, י), וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים, וארז"ל (יבמות צו, א) שפתותיו דובבות בקבר. והענין כי כשמזכירים בזה העולם הלכה בשמו, גם שפתותיו מתנועעות בקבר באותה שעה, דומה למה שעושה היין הטוב כמו שכתבתי. וגם הפירות מתעפשים בזמן שהאילנות מוציאים פרח ויציצו ציץ. מכל אלו הדברים יש עדות נאמנה על שהאדם עושה גם כן רושם למעלה וכל פסיעותיו שהוא פוסע למטה בין לטוב ובין לרע. וזה מהצד שנברא מהעליונים בצלם אלהים, וזה הצלם האלהי קושרו עם אלקיו, כמו השרשרת של ברזל התלויה באויר, כי כשתניע החוליא השפלה שבה תנוע גם העליונה. והמצות הם מעשר ספירות, ובהיות האדם מקיימם למטה, כביכול משפיע כח למעלה מ'אין סוף' בצורה העליונה דרך צנורות המחשבה על אותה המדה המורה על המצוה הזאת, ואז יתברכו עליונים בסבת תחתונים, עד כאן לשונו: